

“Gizon izatearen prezioa: maskulinitasunaren kostu eta onurak” María Jesús Izquierdo. Universitat Autònoma de Barcelona

2001. urtean, SARE *Gizonak antolaketa sozial berriaren aurrean* kongresuan, nire diskurtsoa apustu batekin amaitu nuen: “prest nago bortxatzaile bat besarkatzeko eta norbait bortxatu duelako harekin batera negar egiteko. Baina gela honetako gizonak zer egiteko prest daude gizon eta emakumeen arteko harremanetan berdintasuna lortzeko?”. Denbora dezente igaro ondoren, UNAMeko Genero-Ikerketen Programan ikastaro batean eskola eman nuen, eta jardunaldi haietan egon zen parte-hartzaile batek, egun hartan esan nahi nuena azkenik ulertu zuela esan zidan.

Ba al du zentzurik bortxatzaile bat besarkatzeak, eta norbait bortxatu duelako harekin batera negar egiteak? Zergatik pentsatzen dugu bortxatzaile batek sufritzen duela? Zergatik atsekabetzen gara? Zergatik pentsatzen dugu bortxatzaileek ere negar egiten dutela, eta hala ez bada, are okerragoa dela?

Idea horretan, gutxienez bi suposizio daude: bortxatzailea bere egintzen biktima gisa ikusten da; eta emakumearen eta gizonaren egoerak trukatu egiten dira, emakumea subjektu bihurtzen da, eta gizona, berriz objektu.

Lehenbizi aipatutako apustuari erreferentzia eginez, egun hartan esan nuen, eta gaur esaten jarraitzen dut *gizonak* eta beren egintzak sexismoaren ondorio direla. Gizonak, *gizonak* diren aldetik, eta gizonek egiten dutena, entitate epifenomenikoak dira, boterearen ondorioa¹. Izan ere, sexuen antolaketaren ondoriozko sexu-esleipen eta maila sozialaren arabera, subjektibotasunean eta egitura sozialetan oinarritutako sexualitatea kudeatzen da, eta horrek ondorio argiak ditu gizonengan. Beraz, baldintza horietan, gizonak ez dira egintzen subjektuak. Egintza hori gizonaren boterea eta emakumearen menpekotasuna berresten duen logikan oinarritzen da.

¹ Puntu honetan Michael Foucaulten proposamenak eta Judith Butlerrek proposamen horiei buruz egindako garapenak aipatzen ditut.

Beraz, ikus ditzagun eraso sexistak edo bortxaketak ildo luze bateko mutur gisa. Ez ditut gaixotasun edo patologia gisa ikusten, baizik eta sexismoaren azken muturraren adierazpen gisa, hain zuzen ere *gizonak* kontrola galtzen duenean, egintzen *subjektu* gisa zehazten duen errealitatea adierazten duena.

Gizon bortxatzailea, tratu txarrak ematen dituen, sexismoaren ondorio eta biktima da. Harreman-trokel baten barne daude, eta harreman-eredu horietan, hain zuzen ere, hori da kanpo-adierazpena; hau da, *emakumea*, gizonaren hein berdintsuan sexismo-tresna bihurtzen da. Beraz, paradoxikoki, bai bortxaketa edo bestelako kasu batean, *gizona* subjektu eta *emakumea* objektu bihurtzea harreman-eredu horien berezitasunetako bat da. Eta hain zuzen ere hori da, gaur egun, bortxaketa edo familiako indarkeria aztertzean ikusten duguna. Ondorioz, sexismoaren mutur hori adierazteko modua eta arazo horri aurre egiteko politika sozialak diseinatzeko modua ere sexismoaren logikaren barne dago, ezin dira hortik atera.

Puntu horretan sartzen da lehen aipatutako bigarren ideia: emakumearen eta gizonaren egoerak trukitzea. Emakumeen egoera soziala eta gizonekin duten harremana kritikatzeko duten diskurtso politikoetan, emakumeen sexismoaren, desberdintasunaren eta diskriminazioaren objektu da, eta gizona, berriz subjektua. Gizonek emakumeak zapaldu, esplotatu eta mintzen ditu. Gizartea, eta zehatzago esanda, Estatua, gizonen esku dago, eta bere lana da egoera hori zuzentzea. Izan ere, gizona arazo eta konponbidea gisa aurkezten da. Hala ere, hasieran aipatutako jokoan, egoera-truke inplizitu bat dago. Emakumea subjektu aktibo bihurtzen da, eta gizona, berriz, subjektu pasibo. Emakumea aldaketaren konpromisoan jarri behar da, botere-objektua subjektu politiko bihurtu behar da. Emakumeak izan behar dira aldaketarako ekimenak proposatu behar dituztenak, baita horien buru izan behar direnak ere. Era horretan, sexismoak emakumeengan nahiz gizonengan sortzen dituen kalteak biltzen dituen subjektu unibertsal gisa zehaztuko da.

Bortxatzailea besarkatu eta norbait bortxatzeagatik harekin negar egitean, sexismoaren arazoari bira etiko bat ematen zaio, eta emakumea subjektu kolektibo unibertsal gisa zehaztean, arazoari bira politikoa ere ematen zaio. Gero eta jende gehiagok dioten bezala, ez gara ezberdintasun naturalen adierazpenak, produktu sozialak baizik, sexismoaren ondorioak. Ondorioz, horrek gizonak eta emakumeok batu egiten gaitu, sexismoa baita emakume bakoitzak bizitza-proiektu autonomo bat zehaztu eta egiteko oztopo bakarra. Egituren indarraren aurrean, gizonak eta emakumeak makurtu egiten gara, egitura horiek berezko funtzionamendu-logika inposatzen digute, gure jokabideak subjekturik gabeko egintza bihurtuz. Bortxaketa

baten aurrean, bortxatzaileak eta bortxatuak batera negar egitearen aldeko apustuak, agerian uzten du noraino onartzen dugun egituraren garrantzia eta noraino iritsi nahi dugun egitura horiek aldatzeko. Ekimen horrek agerian uzten du sexismoarekiko ukapena eta haren biktimekiko konpromisoa, bai kaltegileekiko nahiz kaltetuekiko.

Sexismoaren kritikarekin batera, ezberdintasuna ere egon da, eta biktima nagusiak emakumeak izan dira, zapalkuntza jasan baitute. Hala ere, ezberdintasunaren historian, zapalkuntza horretan, emakumeok objektu izan gara, eta gizonak, berriz, zapaltzaileak. Ikuspegi horren bitartez, gizonari esleitzen zaio emakumeen zapalkuntza deuseztatzeko lana. Baina gauza bat da emakume eta gizonen arteko harremanean zapalkuntza dagoela esatea, eta beste gauza bat, egoera horretan, *gizona* subjektua dela esatea.

Gehienetan, gizonak sexismoak ematen dizkien pribilegioei modu aktiboan uko egitea espero da. Itxaropen horretan, inplizituki, sexismoa modu aktiboan gainditzeko xede moraletan oinarritzea eskatzen zaie gizonari. Xede moral horiez gain, gehienetan ez dira kontuan hartzen, gizonak zein interes eta zergati dituzten sexismoari uko egiteko. *Gizonak* ez ditu onurak sortzen soilik, kostuak ere baditu. Gizonaren estatus publikoan, seme-alabekiko harreman arrotza du, eta familia mantentzeko gehiegizko erantzukizuna du. Emakumeek ere gehiegizko erantzukizuna dute, baina gizonak eta seme-alabak zaintzeko. Ondorioz, ezin izaten dute beren bizitza-proiektua garatu. Familia bat sortzen dutenean, gizonak ondare bat eskuratzen dute. Bikotea dibortziatzen denean, berriz, gizonari ezkontzean eskuratutako ondare hura kentzen zaie. Sexismoari esker, etxeko jauntxo feudal bihurtzen dira, eta *beren* emaztea eta *beren* seme-alabak galtzeko arriskua ikusten dutenean, beren ondarea defendatzen dute. Ondorioz, baldintza horiek aukeratu ez dituztela susmatzen dugu, eta gizonak horien subjektu direla. Baldintza horiek, beti gizonen aldekoak dira, baldin eta horiek esleitutako ondarea galtzen ez badute.

Azalpen honetan lau puntu azaldu nahi ditut. Lehenengoa genero-sexu sistemak gizon eta emakumeentzat dituen kostu eta onurak aztertzea da. Sexismoak harreman-sistema bat egituratzen du, eta sistema horrek emakume eta gizonari kalteak dakarzkie. Beraz, ezin dugu esan emakumeen arazoa dela soilik, baizik eta arazo orokorra da, gizarte-egituraketan oinarritutakoa. Ondorioz, gizonak, berdintasunaren aldeko borrokan parte hartzeko, ez dira printzipio moraletan oinarritu behar, politikoetan baizik. Zoriontasuna aurkitzea eta berezko bizitza-proiektu bat egitea aipatzen denean, ondorio moralei egiten diegu erreferentzia, eta ondorio

politikoetatik erabat bereizita daude. Hirugarren, borroka politikoa eta politika sozioekonomikoen xedea sexismoa eta patriarkatua ezabatzeko ekintzak egitea izan beharko litzateke, betiere gizonen eta emakumeen jokabideak egitura-baldintzen ondorio psikiko nahi ekonomikoak direla kontuan hartuz. Azkenik, arazoaren dimentsio etikoa ere kontuan hartu behar da. Gizonak eta emakumeak subjektu gisa dugun erantzukizunak, guk aukeratu gabeko baldintza historikoen ondorio izan arren, ez du eragozten etorkizunean gertaeren bilakaera aldatzea. Gure printzipio nagusia, bakoitzari buruzko hausnarketa, jartzen du abian, historiaren eta bakoitzaren biografiaren bilakaeran modu aktiboan parte hartuz.

Sexu-generoaren sistemaren kostu eta onurak

Azken urtetan argitaratutako bibliografia ugaria aztertzen badugu, paradoxikoki ikusiko dugu, maskulinitasuna eta feminitatea elkarren artean lotutako kategoriak izan arren, emakumeen eta gizonen egoera bereizirik aztertzen direla gehienetan.

Bigarren, maskulinitasuna aztertzen denean, batez ere aspektu emozional eta subjektiboei edota ideologia-aspektuei ematen zaie lehentasuna, eta nire ustez, aspektu ekonomiko eta sozialei ez zaie behar bezalako arreta ematen. Sexismoaren ondorio nagusia emakume eta gizonen mailak osatzea da: Lanak banatzerako orduan, bizimodua zehazterako orduan edota ahalmen eta jokabideak zehazterako orduan, sexismoak horretarako egoera sozialak osatzen ditu.

Hirugarren, maskulinitasun kategoria unibertsala balitz bezala kritikatzeko da. Horren ordez, gure proposamena da *maskulinitasunak* zehaztea, ez baitago maskulinitasun-eredu bat soilik. Maskulinitasun hegemonikoaren kontzeptua hedatu da azken aldi honetan. Connellentzat, kontzeptu hori derrigorrezko erreferentzia da. Hain zuzen ere, Connell eta Messerschmidtek (2005) kontzeptu hori aipatzean, adierazi zuten ez zela kontzeptu estatistikoa, arauemailea baizik; hau da, sozialki balioesten den gizonen jokabidea, eta hori da hain zuzen ere gizonentzako erreferentzia-puntua, eta aldi berean emakumeak ideologikoki gizonen mendean jartzen dituenak. Autore horientzat, maskulinitasun hegemonikoa ez da beste maskulinitasunak bezalakoa, bereziki, *mendeko maskulinitasunak* bezalakoa. Gizonak, nagusitasun maskulinoaren bertsio gogorra gauzatu ez arren, patriarkatuaren onurak jasotzen ditu.

Maskulinitasun-mota horri *maskulinitasun sopikuna* esaten zaio. Zentzu horretan bihurtzen da askoz ere indartsuago hegemoniaren kontzeptua, baina hegemonia maskulinoak ez du indarkeria inplikatzeko, indarraren bidez mantendu daitezkeen arren. Kulturaren, erakundearen eta pertsonen bidez lortutako korronteari egiten dio erreferentzia (832. orrialdea).

Hegemonia maskulinoaren kontzeptua hegemonia femeninoaren kontzeptuarekin batera eratu zen, eta azken hori, handik gutxira *feminitate nabarmendu* izendatu zen. Horren helburua zen genero-antolaketa patriarkalean, emakumeak, gizonekin konparatuta, egoera asimetrikoan daudela. Zoritxarrez, Connell eta Messerschmidt (2005:848) aipatzen duten bezala, gizonen eta maskulinitasunaren ikerketetan, kontzeptu hori alde batera utzi da, generoen artean lotura dagoela ahaztuz, eta ondorioz, maskulinitasunaren ereduaren definizio sozialak, nahiz benetakoak edo irudizkoak izan, feminitatearen benetako eredu edo irudizko ereduarekin kontrajarrita eskuratzen direla.

Autore horiek aurkezten dizkiguten bi mailetan gizonak sailkatzeak inplikazio garrantzitsuak ditu: lehen irizpidearen arabera, alde batetik maskulinitasun hegemonikoa dago, eta bestetik, mendeko maskulinitasuna (gehienetan gizon homosexualei esleitzen zaien jokabidea, nahiz eta maila horren barne beste gizonak ere egon daitezkeen). Bestalde, bigarren irizpidearen arabera, maskulinitasun hegemonikoa eta maskulinitasun sopikuna daude. Lehen irizpidearen arabera, gizon hegemonikoek emakume guztiekiko eta gizon-atal garrantzitsu batekiko nagusitasuna dute, hau da, mendeko maskulinitateko gizonekiko. Bigarren irizpideari jarraituz, nagusitasun zuzen edo zeharkako nagusitasuna dagoela azpimarratzen da. Gizon batzuek nagusitasun hori zuzenean gauzatzen dute, eta beste batzuek, maskulinitasun sopikunaren barne daudenak, zapalkuntzaren onurak jasotzen dituztela, zeharka izan arren. Nagusitasun horren objektu emakumeak dira. Irizpide bat edo bestea aukeratzeak ondorio nabarmenak dakartza. Izan ere, lehen irizpidearen arabera, gizon batzuk emakumeen aliatu objektiboak izango lirateke, eta bigarren irizpidearen arabera, ez da beharrezkoa itunak egitea.

Kontuan hartu beharreko beste elementu bat hegemoniaren kontzeptuari buruzkoa da. Kasu honetan, kultura eta erakundeak jarri behar dira zalantzan. Hau da, hertsadura fisikora jo gabe, egitura sozialaren funtzionamendua egonkortzen laguntzen duten gainegiturazko aspektuak zalantzan jartzea.

Baimendutako opresio-sistemaren barneko nagusitasun-harremanak aztertzean, aipatu beharreko beste autore bat Bordieu da (2000). Egile horrek *nagusitasun maskulinoa* aipatzen du. Kontzeptu horretan, indarkeria sinbolikoak nahiko garrantzia du; emakumea elementu pasibotzat jotzen du, eta gizona, berriz, elementu aktibotzat. Bordieurentzat, nagusitasun maskulinoak gizonak emakumeekiko duten jabego- eta nagusitasun-nahi erotizatua sortu, antolatu, adierazi eta zuzentzen du; eta aldi berean, emakumeek nagusitasun maskulinoa eta gizonetikiko menderakuntza erotizatua nahi izatea sortzen du. Nahi hori muturrera eramanez gero, nagusitasunaren aintzatespen erotizatua eskuratzen da. Aldez aurretik, Millet (1975), Rubin (1986), Connell berak (1987) edo Mackinnonek (1995), besteak beste, sexualitatea sexuan oinarritutako zapalkuntzan oinarritua antolatzen zela aitortu zuten.

Aipagarria da, hegemonia kontzeptua erabiltzean, aztertzen ari garen arazoa esfera politikoan kokatzen duela. Barretek (1003:266), onarpenaren antolakuntza izendatzen du “indarkeria edo hertsadura erabili gabe mendeko kontzientzia-erak osatzeko prozesua”. Baina, Bordieuk bezala, nagusitasun femeninoa aipatzen badugu, ezinbestekoa da eragin psikikoa aipatzea. Edonola ere, bi erreferentzia horiek, ondorioa berdinerara garamatza, hain zuzen ere Kristevak (1995) edo Butlerrek (2001), gainontzeko autoreez gain, aipatutakoa; hau da, sexismoak, botereak, pertsonaren gunetik jarduten du, horregatik aipatu dugu lan honen hasieran, subjektua boterearen ondorioa dela. Ekintzaren subjektua sexismoa da, ez gizona edo emakumea. Beraz, funtsezkoa da kontuan hartzea menpeko taldeetako kideek onarpenaren antolakuntzan zein paper jotzen duten (bai emakumeek baita menpeko maskulinitasunetako gizonak ere). Horretarako, Laclau eta Moufferen proposamenak (1987) hartu behar dira kontuan. Autore horientzat, “hegemonia metonimia da funtsean: haren ondorioak desplazamendu baten ondorioz sortutako gehiegizko esanahien bitartez sortzen dira (...) logika hegemonikoek ezin dute gizarte osoa haren barne hartu eta gizarte bera funts gisa hartu, hori gertatuko balitz, jostura berri bat gertatuko litzatekeelako, eta hegemonia beraren kontzeptua desagertuko litzatekeelako. Beraz, gizartearen kontuan hartzea, praktika hegemoniko guztien aurrebaldintza da” (p.163). Nire ustez, boterea eta hegemonia ezin dira erabatekoak izan, eta akats horri esker, subjektua agertu daiteke. Subjektua, boterea eta hegemonia bezala, ez da erabatekoa ezta behin betikoa ere: irekia da, eta, beraz, ezegonkorra da.

Irudizko elementuen arriskua gizon eta emakumeen diskurtsoetan

Diskurtso kritikoetan, eta funtsean ekintzak bideratzeko diskurtso guztietan, arrisku handi bat errealitatea eta irudimena nahastea da. Irudimena errealitatean ez dagoen elementu baten irudikapen mentala da (hau da, ez dago hemen edo ez dago orain). Argi dago, ez dut esan nahi benetako errealitatea islatzeko gai diren diskurtsorik dagoenik. Izan ere, diskurtso guztiak subjektuaren iritzian oinarritua sortu arren, irudikapen-sorta batean oinarritzen dira. Horrek ez du eragozten, diskurtsoak objektiboak izatea. Objektiboak aipatzen dudanean, subjektu-egoera edo iritzi jakin batean oinarritutako errealitatearen adierazpenari egiten diot erreferentzia, berdin dio emakumeak, soziologia kritikoa, pentsamendu liberala edo bestelako iritzi bat izan. Ezagutzaren prozesuan, berriz, subjektuak objektua osatzen duen alteritatearen aitorpena egiten du, bere *iritziak* esparru kontzeptuak batean oinarrituta ematen ditu. Esparru hori, irudimenezko prozesuan, *espresionista* da, hau da, informazio gehiago ematen du subjektu ezagutzaileari buruz, ezagutza-objektuari buruz baino.²

Sexismoa aztertzeko, zapaltzailearen irudimenezko-maila bat osatu dezakegu. Hori eginez gero, emakumeok geure artean jasan ezin duguna kontzeptu horretan proiektatuko genuke. Horregatik, emakumeei gizonari ukatzen zaizkien ezaugarri batzuk esleitzen zaizkie, eta alderantziz. Bestea etsaia al da? Kristevaren (1995) arabera, sexismoa bakoitzaren barne dago, eta borroka patriarkatuaren eta sexismoaren kontra egin behar dela, ez haren ondorioen kontra; hau da, emakume eta gizonen kontra. Autore horrek sexuen arteko borrokari dramatizazioa kentzea proposatzen du, baina ez bakeak egiteko, baizik eta borroka horretako indarkeriak bakoitzaren identitatean ahalik ez zorroztasun handiarekin jokatzeke, eta ez bata bestea ukatzeko. Emakume/gizonen arteko antagonismoa estrukturala da. Helburua ez da etsai horren kontra borroka egitea, baizik eta etsaia dela sinestarazten digun harreman-sistemaren kontra borroka egitea. *Boterearen ondorioa* hor bihurtzen da *subjektu*. Hemendik orrialde batzuetara xehetasun handiagoz aztertuko dugu gai hori. Irudimenezko proiektzio horien adierazleak, besteak beste, gizonak oldarkorrak direla eta emakumeak bakezaleak direla esatea da, edota emakumeak samurtasuna senti dezaketela, eta gizonak ez.

² Aipatu behar dut, ezagutu eta imajinatzea kontzeptu gisa erabiltzen ditudala, eta jarduera mental guztietan bi gauzak ageri direla hein batean ala bestean.

Planteamendu hori hartzean, sexismoa zapaltzailea eta zapaldua kaltetzen dituen sistema gisa aztertzen da. Sexismoaren objektua subjektu bihurtzean, hain zuzen zein heinetaraino subjektu ez garen gaitasunari esker, agerian uzten da, gure egintzek, gure jokabideetan adierazten diren nahiek eta lortu nahi ditugun xedeek zenbatetaraino duten zapaltzen gaituzten baldintza estrukturalen marka. Praktikan, horretarako, bi lan egin behar dira: lehenengoa, inplikatuaren jokabidean baldintza estrukturalen garrantzia zenbatekoa den aztertzea da. Horrek agerian uzten du, emakumearen eta gizonaren artean, esplotazio-, menderatze-, marjinazio-, inperialismo kultural- eta indarkeria-harremanak daudela (zapalkuntza-adierazpen horiek Youngenak dira).

Bigarren lana da zehaztea gure nahiak eta horiek gauzatzeko egiten ditugun egintzak zein heinetaraino diren sexismoaren adierazpen. Emakumeoi dagokigunez, galdetu behar dugu zergatik uzten diegun beti gizonei autoa gidatzen, edo zergatik uzten diegun afarirako ardoa aukeratzen, edo zergatik nahiago ditugun gu baino gizon handiago eta boteretsuagoak, baita zergatik uzten diegun beti hitz egiten edo zergatik gastatzen dugun horrenbeste energia eta denbora gizonen gustuko izateko. Horrez gain, galdetu behar dugu zergatik behar dugun gizonen aintzatespena, zergatik behar dugun gurekin adeitsu izatea edo zergatik galdetzen diegun maite ote gaituzten guk hori esaten diegunetan baino gehiagotan. Zergatik ikusi dugun horrenbeste aldiz *Pretty Woman*, auzo marjinal bateko prostituta baten istorioa, gizon aberats bat ezagutu eta hark Visa Gold txartela uzten dionean estasira iristen dena. Hau da, azken finean, prostituta horren helburua gizona berarekin ezkontzea da, eta horrela era guztietako erosotasun eta abantaila sozialak izateko, eta orduan, zerbitzuak dirutan kobratu ordez, jenerotan kobratzeko. Zer dio emakumeoi buruz film horrek izandako arrakastak? edo telebistan berriz jartzen dutenean behin eta berriz ikusteak? Gizonek ere jokabide horien guztien jokabide baliokideak dituzte. Epaile batek minigona daraman emakume bat arazo bila dabilela adierazten duenean, eskandalizatu ordez, epailearen epaia berrinterpretatu beharko litzateke, eta minigona janztean gizon batek ez erasotzea nola lortuko genukeen pentsatu beharko genuke, bai guk uzten ez diegulako edo hark, saiatu arren, lortzen ez duelako, edo hori "egin behar ez lukeelako". Edo are garrantzitsuagoa dena, indarrean dagoen sistema objektu sexual gisa zergatik zehazten gaituen galdetu beharko genuke, eta zergatik indartzen dugun joera hori, gizonen gustuko izaten saiatzean.

Kontua da, erantzukizuna gizonek dutela esan beharrean, erantzukizuna guk geuk hartzea. Gogora datozkit gizonei buruz hitz egitean egiten ditugun kritikak edo horiek egitean erabiltzen dugun amorru eta mespretxua. Baita ere gogora datozkit, gizonei buruz gaizki esaka ari garenean, emakumeek geure artean ditugun begirada sopikunak. Hori guztia geure buruari diogun amorrua eta mespretxua besterik ez dira, ohea eta mahaia guk esleitzen dizkiegun ezaugarriak pertsonekin partekatzen ditugulako. Horrelako ametsek, gauzak oztopatzeaz gain, batez ere arazo politiko bat baldintza politikoetan proposatzea ere ez du eragozten.

Foro publikoetan norbaitek hitz hartu eta emakumeen etsai nagusiak emakumeak direla badio, adierazpen horrek sortzen duen nahigabea nabaria da "berriz ere biktimei errua botatzen...!". Ez dut esango ikuspuntu estrukturalaren arabera, emakumeak emakumeen etsai direnik, gure etsaia *gizona* da, gizonaren jarrera estrukturala. Baina gehienetan askoz ere gehiago ikasten da gure etsaiarengandik lagun onenarengandik baino, lehenengoak gure akats guztiak azpimarratzen baititu, eta bigarrenak akats horiek gutxitu edo justifikatzen baititu. Emakumeak emakumeen etsai nagusi direla diogunean, fokuaren norabidea aldatzen dugu, arazoaren jatorria aurkitzeko, beste leku batera begiratzen dugu. Emakumeok ez gara emakumeen etsaiak, baina arazoa geure artean bilatzen badugu, sexismoaren munstroaren fruitu garela ikusiko dugu, eta hain zuzen ere hor sortzen da sexismoa desagerrarazteko indarra. José Martík AEBei buruz hitz egitean zioen bezala, ez dut munstroa ezagutzen haren barnean bizi izan bainintzen, baina munstroa haren fruituari begira ezagutzen da, hau da, ni neu aztertzean. Munstroa ez dago kanpoan, ez dago nire inguruan, *emakume izateari esker izan naiteke gizon*.

Emakumeon etsai nagusia, gizonak beraiek ordeztu, gizonen aurrean dugun jokabidea da. Askotan, *gizonaren* kontzeptuan, gizon batek izatea gustatuko litzazkiguen ezaugarriak edo geure akats jasanezinenak proiektatzen ditugu: indartsua izan dadila, oso gizona, oso gogor besarka nazala... bere bular indartsuaren aurka zapal nazala... eta hil egingo nau, noski! Tarzanen Jean ahula, besoetan liana batetik bestera daramana. Gu haserretu egiten gara, etxean lagundu egiten digutela esaten digutenean; baina aldi berean, etxerako soldata irabaztean, ez zaigu burutik pasa ere egiten, emakumeok gizonen jokabide berdina dugula, gehienetan lagundu egiten baitugu, ez baikara soldataren erantzule sentitzen. Baldintza estruktural horiek zehazten dute emakumeek gizonek baino soldata apalagoa irabaztea, eta baldintza subjektibo horien ondorioz, egoera horiek toleratu egiten ditugu. Etxeko soldataren erantzule sentitzen ez garen heinean, emakumeen soldata duinaren aldeko borroka

ez da lehentasun bat izango. Kanpo-etsai bat dago, zalantzarik gabe, baina non dago aldaketa-subjektua, gu aldaketa-subjektu bihurtzen gaituena?

Maskulinitasunaren onura eta kostuak: esplotazioa

Maskulinitasuna feminitatearekin duen harremanaren arabera zehazten da. Harreman horren funtsa da, baliabideak sortzen dituztenengandik; hau da, emakumeengandik baliabide horiek ekoizten ez dituztenengana sistematikoki eskualdatzea; hau da, gizonei. Ondorio nagusia da gizonak emakumeekiko boterea dutela, eta emakumeek gure lanarekin botere hori indartzen dugula. Kontzeptu horrek, emakumeen mendekotasuna beste era batean ulertzen laguntzen digu. Lehenik eta behin, emakumeen mendekotasuna harreman ekonomikoetan kokatzen du; eta harreman ekonomiko horiek dira, hain zuzen ere, emakumeen ezberdintasunaren funtsa. Gainera, gaur egun, emakumeak ez daude gizonen mende baliabide ekonomikorik ez dutelako, baliabide horiek gizonei ematen dizkietelako baizik. Gabeziaren eta eskualdaketaaren arteko aldea ez da ñabarduna kontua, ezberdintasuna erabatekoa baita. Gabezia zentzu deskribatzailean erabiltzen dut, eta eskualdaketaarena, berriz, analisi-zentzuan. Gabezia terminoarekin egoera bat azaldu nahi dut, eta eskualdaketaarekin, berriz, harreman bat. Gabezia hitzak gabeziatarantz garamatza; hau da, hezkuntzarik, etxebizitzarik, lanik, botere politikorik ez izateari buruz ari gara. Eskualdaketaaren kasuan, berriz, objektua zergatik galtzen den azaldu nahi da; hau da, gabezia zergatik sortzen den. Bi planteamendutan gabezia bat azaltzen ari gara, baina bigarrenetan, gabeziaren egoera harreman baten ondorioztat jotzen da; hau da, ekintzaren subjektuak zerbait eskualdatzen duelako. Esplotazioaren kontzeptua, baliabideen eskualdaketa berezi bat da. Kontzeptu horri esker ulertzen dugu, adinarekin gizonak zergatik handitzen duten beren balioa, eta emakumeek, berriz, zergatik galtzen duten.

Emakumeek ez dituzten baliabideak gizonei ematen dizkiete, gizonei balioa gehitzearen ondorioz, debaluatu egiten dira, edo bestela, gizon bat alboan izateko premia sortzen zaie. Horren ondorioa da “50 urteko emakume baten truke, 25 urteko bi”, edo 25 urteko bi emakume 50 urteko batek baino gehiago balio dute. Bien bitartean, 25 urteko bi gizon 50 urteko gizon batek baino gutxiago balio dute. 25 urtetik 50 urterako bidean, emakumea esplotatua izan da, eta gizonak esplotazio horren onurak jaso ditu. Pasadizo eta adierazpen horrek harreman estruktural hori

ikusten laguntzen digu, baita harreman hori esplotazioa dela ulertzen ere. Urteak igaro ahala, gizonak bere emazteak baino gehiago balio badu, emakumeak zure alboan egoteagatik balioa galdu duelako da, hau da, eskualdaketa-harreman bat egon delako, ez balio-galkuntza bat; izan ere, emakumeak galdutako balioa gizonari gehitzen zaio. Zalantzarik gabe, emakumeak dira eskualdaketa hori egiten dugunak, baina baldintza estrukturalen eraginez egiten dute. Emakumeek ez dute baldintza horiek eratzen lagundu, baina emakumeek eta gizonak adierazten dituzte, esplotazio bat egoteko, horretarako bi alderdiak egon behar baitira prest.

Baldintzatzaile estrukturalak, berez, ez dute boterarik, baina emakume eta gizonak zapalkuntza onartzen duten heinean, indartu eta finkatu egiten dira. Horrek esan nahi du, egitura sozialak bizitza eskuratzen duela haren legeetara egokitzen diren emakume eta gizonen bizitzarekin; haien odola xurgatuko balu bezala. Egitura soziala behin eta berriz egindako ekintzen prozesuko momentu jakin bat da. Ekintzaren subjektua egituraren jarrera ezberdina den bitartean, ekintza egituratzailea da, egitura berresten du. Baina egiturak beti egiten du huts, inoiz ez da erabatekoa, egitura ez da inoiz perfektua izaten, eta ondorioz, behin behinekoa da, nahiz eta iraunkorra izan. Subjektu berri bat agertzen denean, egitura desorekatu egiten da, momentu horietan, subjektua ez baita maila soziala, nahiak eta kontzientzia baizik. Elementu horiek ez daude egituraren barne, eta ez dute hura betetzen. Subjektuak, bere bizitza jokoan jartzea erabakitzen du, egituraren barne ezin duelako. Erabaki hori agian bateragarria da biziraupenarekin, baina ez bizitzarekin. Bizitza maite dugulako, gure bizitza jokoan jartzen dugu. Biziraupena ez da helburu bat, bizitzeko aukera baten baldintza bat baizik.

Puntu horretan zehazpen bat egin behar dugu: emakume eta gizonen arteko esplotazio-harremanak ez dira etxeko lau hormen artean soilik gertatzen. Harreman sozialak harreman pertsonalen arabera dira, harreman pertsonalak ere harreman sozialen arabera dira diren modu berean.

Esparru sozialean, emakume eta gizonen arteko esplotazio-harremanak lan-merkatuaren antolaketan geratzen dira agerian. Izan ere, emakumeek soldata apalenak dituzte atala osatzen dute, baita baliabide sozial gutxienak dituztenak ere. Nire ustez, atal edo sektore batzuetatik bestetara baliabideak lekualdatzen dira. Era horretan, gizonezkoen lan-ataletan, emakumeen ataletako lan-baldintza txarren onurak jasotzen dituzte (berdin dio azken horretan emakumeak ala gizonak ari diren jardunean). Era berean, enpresa nazionalek nazioarteko enpresetara lekualdatzen dituzte baliabideak. Indarrean dagoen ereduaren arabera, ezin da biziraun ondasun

material edo inmaterialak ekoiztu gabe. Ondorioz, pertsonak bizimodu-ekoizpenaren arabera zaintzen dira. Xedeak, giza bizitza, bizi-baliabideen arabekoak dira. Esparru publikoaren kudeaketari dagokionez, bizitza zaintzea bigarren mailako jarduera bihurtzen da, pribatizatu egiten da, emakumeei familia-ekoizpeneko lanak esleitzen baitzaizkie.

Merkatuko harreman ekonomikoei eta merkataritza kanpoko harreman ekonomikoei dagokienez, eta ondorioz, esparru publikoaren kudeaketako harremanei dagokienez, gizonak, emakumeen esplotazioaren bidez, emakumeak menderatzen dituzte. Emakumeek lana gizonak eskualdatzeko sistema bat sortzen dute, eta sistema horri esker, familia, merkaturak eta Estatua elkar indartzen dira.

Ezin dugu ahaztu maskulinitasuna aipatzen dugunean, postu edo egoera bati buruz ari garela, ez pertsonari buruz. Argi dago, postu horretan gizonak egoten direla gehienetan, baita emakume gutxi batzuk ere. Izan ere, postu horretan, *emakume/gizon* arteko esplotazio-harremana bi emakumeen edo bi gizonen artean ere gerta daiteke, ez baita aurreko planteamenduetan ezetsi. Gainera, emakumeek *emakume* gisa esplotazio jasateaz gain, *langile* gisa ere esplotazio hori jasan dezakete. Azken esplotazio-harremana, kapitala beren esku duten pertsonak sortzen dute, berdin dio gizon ala emakume izan. Etxean lan egiteaz gain, etxetik kanpo soldatapeko lanpostu bat duten emakumeen taldea gero eta handiagoa da. Emakume horien kasuan, *esplotazio bikoitza* jasaten dutela esan behar dugu.

Maskulinitasunak dituen kostuei dagokienez, ezin da esan esplotazioak sortzen dituen onuren isla dela soilik. Azter dezagun azken adierazpen hau. Gizon gehienentzat, jarrera *maskulinoa* soldatapeko lanpostu baten mende dago; hau da, maskulinitasunaren alderdi ekonomikoaren barna dago soldatapeko lanpostu bat lortu eta mantentzea. Harreman pertsonaletan emakumeak ekonomikoki esplotatzen badira, merkaturako harremanetan ere esplotazio-mota bera gertatzen da. Emakumeek mendeko harreman ekonomikoak edukitzeko baliabideak bakarrik lortzen dituzte, aldeztu aurretik esplotazio jasan ondoren. Maskulinitasunaren onurak haren kostuaren jatorri bera du: harreman batean esplotatzaile badira, bestean ere esplotatzaileak dira. Esplotatzaileak dira beste harremanetan esplotatuak direlako.

Hori bereziki egia da kapitalismoaren garapen-prozesuaren zati handi batean, soldatapeko klase bat sortzean, bi baldintza nagusi bete behar baitira: baimendutako ekoizpen-harreman jakin batzuk sartzea; hau da, onespina eratzea, langileak legalki bere lan-indarra saldu edo ez saltzeko aukera baitu. Onarpenaren funtsezko

elementu da emakumeak gizonen mende jartzea da; hau da, baimendutako esplotazio-harremanak eratzea. Azken adibide hori hartuta, gaur egungo joera jarraituz, soldatek banakako premiak soilik asetzen dituela ikustean, familiaren hornitzaile ekonomiko izateak langileen esplotazio baimenduaren bermerako tresna izateari utzi diola ulertu behar da. Soldatapeko lana banakako eskubide izatea, feminismoaren funtsezko errebindikazioa izan da. Eskaera horrek patriarkatuaren oinarriak kolokan jartzen ditu, eta aldi berean, enpresari guztien ametsa betetzen laguntzen du, baita geurea ere, enpresari bagina. eskulana edo burulana izatea, baina langile bat oraindik ekoizkor ez denean, edo ekoizkor izateari utzi dionean, haren ekoizpenaren kostuak ordaindu gabe. Joera soldata banakatzea bada, ez da onartzen pertsona heldu baten soldata ezin dela banakakoa izan, langilea pertsona heldua izanik, haren soldata familia baten premien zati bat asetzeko adinakoa izan behar baita, nahiz eta familia-buruari dagokion soldata ez izan. Emakumeek, beraz, soldata errebindikatzeari, helburutzat autonomia edukitzeaz gain, erantzukizuna ere eduki beharko lukete.

Maskulinotasunaren onura eta kostuak: nahiak

Nahiak dira, eta ez arrazoia, gure jokabideak sortzen dituztenak. Batzuetan, arrazoiek nahiak aldatzen laguntzen dute, baina ohikoagoa da nahiak pentsamendua nolabait zuzentzea, nahi dugunari zentzua emateko eta era horretan, nahi duguna betetzea bidezkoa dela pentsatzeko. Nahiei buruz hausnarketa egitean, libido-ekonomia aztertuko dugu; hau da, nola erabiltzen ditugun energia psikiko/somatikoak. Nahiak eta horiek betetzeko moduak, nire ustez, subjektibotasuna zehazteko funtsezko elementuak dira, hau da, postu sozial jakin batetik jokatzen ari den subjektu mota zehaztea bezala. Baina egitura psikiko eta sozialek berezko legeen arabera funtzionatzen dute, ezin dugu esan bi egituren artean harreman mekanikorik dagoela. Hala ere, egitura sozial (ekonomikoa), haren araberrako egitura psikikorik gabe, oso ezegonkorra izango litzateke, eta aldi berean, bi egitura horien arteko harreman ona badago, onarpena eratzea errazagoa da.

Esparru ekonomikoan, emakumeek gizonen esplotazioa jasaten dute. Baina, nahien esparruaren egiturari, askoz ere errazagoa da emakumeek gizonen libidoa esplotatzea. Gizonek emakumeei buruz duten kexa nagusia amodio-eza da, hau da, emakumeen motibazio nagusia interesa izatea. Baliokide sozialean, emakumeak,

bizitzeko, gizonen mende daude, eta emakume gisa bizirauteko, bikotekide bat aurkitu eta haren zaintzaile izan behar dira. Emakumeen egoera soziala gizonen egoera sozialaren arabera da. Gizonen artean, egoera horren baliokide soziala zaintzaile bat aurkitzea da, eta gainera, lan hori amodioagatik egitea. Kontrol sozialerako dispositiboak nahi horiek indartu egiten ditu, besteak beste, zainketak amodioarekin lotzea, eta ondasun-ekoizpena pertsonen arretarako zerbitzuen gainean jartzea, era horretan gizon eta emakumeen arteko harreman ekonomikoak desorekatuz.

Amodio-ezaren kexa produktu kulturaletan jasotzen da, esaterako abestietan edo txisteetan, elementu horien bitartez, eguneroko bizitzan esan ezin dena adierazten baita: emozioak eta nahiak. Adibidez, *Arrebato* abeslariaren abesti bat datorkit burura. Bertan, gizonak emakumeari hau esaten dio: “Búscate un hombre que te quiera, que te tenga llenita la nevera” (bila ezazu maite zaituen gizon bat, hozkailua beteko dizun gizon bat). Beraz, abestiaren mezua hau da: “nirekin bazatoz, ni maite nauzulako izan dadila, ez baituzu beste ezer izango, eta ni ere ez naiz zure esku egongo, ez baitiot nire bizitzari zugatik uko egingo, zu nire eskuetan egotea nahi dut, baina nik ez dut zure esku egon nahi”. Mexikar abesti batean, gizon batek emazteak egiten dizkion eskaerak kontatzen ditu, ilargia, izarrak. Azkenean “eres una interesada” (interesatu hutsa zara) esaten dio. Horrez gain, txiste bat ere badatorkit burura: emakume batek, ezkondu ondoren, zer nahi du? bere senarra ez, beste guztia. Txisteetan, emakumeak engainatu egin dutela esaten du, eta gizonak, berriz, emazteak ez duela maite, ez baitu berarekin sexu-harremanik izan nahi.

Nahiak, libidoaren arabera, gizon-emakume arteko harreman osagarri gisa egituratzen dira. Gizonaren nahia emakumea da³, emakumea lortu eta eskuratu nahi du, emakumea lortzeko bizitza arriskuan jarri nahi du. Horren adibide dira filmetako eta ipuinetako heroiak, neska, printzesa ederra lortzeko izugarritzko gorabeherak gainditu behar dituztelako. Emakumeak desiratua izan nahi du. Freudek “*Zur Einführung des Narzißmus*” (*narzismoaren hastapenak*) lanean adierazi zuen bezala, emakumeen nahi eta desioen beste aldea da, emakumeak maitatuak sentitzen diren heinean bakarrik direla maitatzeko gai. Beraz, onarpenaren eta aintzatespenaren legeak finkatuta geratzen dira. Ondorioz, lan-esparruan, emakumeek aintzatespena nahi dute, eskolan, ikasgaiak gainditzea. Badakigu, emakumeek helburu horiek

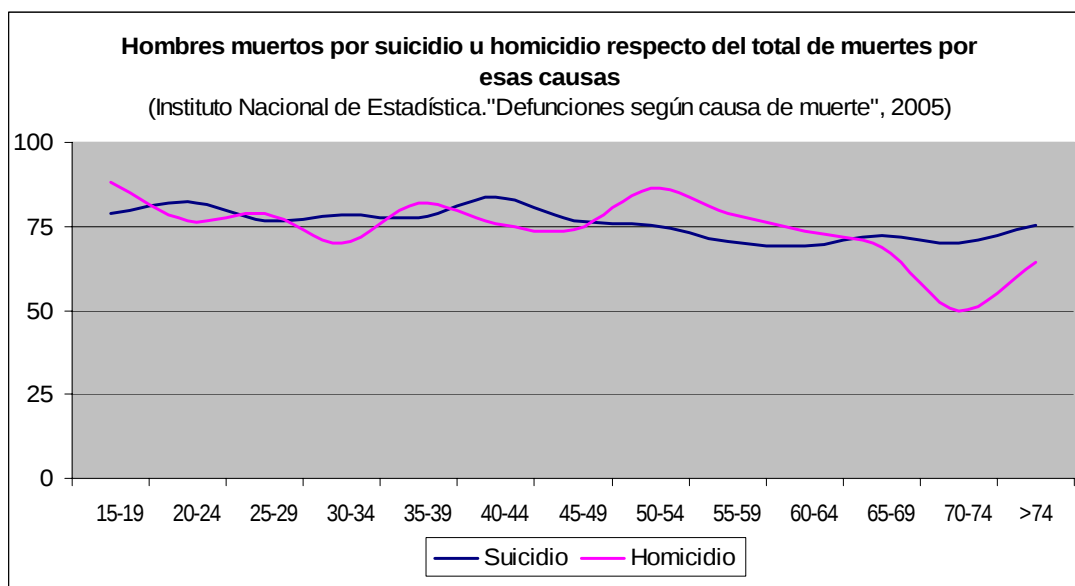
³ Emakumea eta gizona letra etzanean idazten ditudanean, *orokorrean* sexuari lotutako jarrerak izaten direla esan nahi dut, baina ez dute *zertan beti* sexuari lotuta egon behar.

betetzen dituztela. Gizonaren irudi nagusia, sexismoaren mitoa sortu zuena, gizon ehiztaria da. Proba zientifikoek ez dute adibide hori sostengatzen, baina erotismoaren imajinarioan irudi hori finkatzen da. Igarotako errealtatean oinarrituta egon ez arren, iraganeko sexismoa azaldu nahi denean, irudi hori azaltzen da behin eta berriz. Guk dakigula behintzat, gizakiek, animalia-jatorriko proteina jateko karraskari txikiak eta intsektuak jaten zituzten, baita beste animalia batzuek ehizatzen zituzten animalien hondarrak ere. Beraz, gizakiak sarraskijaleak ziren. Hala ere, frogak aurkakoa adierazten duten arren, mamut-ehiztariaren irudiaz baliatzen gara emakumeen ezberdintasun soziala azaltzeko, gizonak baitira emakumeen hozkailuak betetzen dituztenak. Beraz, gizonen lan nagusia soldata ona irabaztea omena da, aintzatespena ez da emakumeentzat bezain garrantzitsua.

Emakumeak, berriz, arrantzale-irudia du. Hau da, amuan nor eroriko zain egoten da, baina ez modu pasiboan: beita jartzen du, bera da beita, eta nahi duen motako gizona arrantzatzeko moduko itxura edo erakargarritasuna ematen dio bere buruari. Berak aukeratzen duen gizona emakumearen jabe bihurtzen da, hark irensten uzten du. Emakumeentzat nola ez da izango mehatxagarria beren barne sartzeko aukera, baldin eta nahi dutena gizonaren barne sartzea bada.

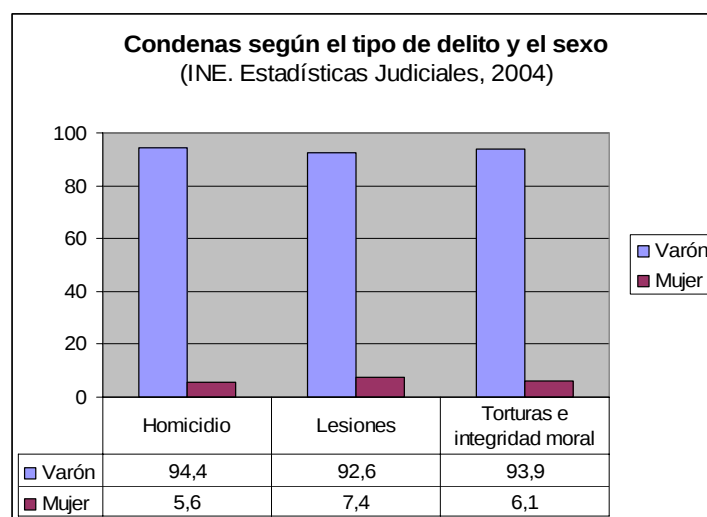
Biek, bai emakumeek bai gizonak, bestearengan maitasun erromantikoaren promesa bete nahi dute, desiraren zauria sendatzea, elkar osatzea. Ez dute elementu bakar bihurtu nahi, bikote izan nahi dute. Horregatik, bikote bat dibortziazten denean, seme-alaben jabetza lortu nahi izaten dute, haien hezkuntzan eta bilakaeran parte hartu ordez. Amodio izeneko sentimendu hori, botere-borroka da, zerbaiten jabe izateko borroka eta ez elkarren osagarri izatekoa. Gizonak emakumea kontrolatu nahi du, eta emakumeak, gizonaren nahiak kontrolatu nahi ditu, esparru publikoa kontrolatzeko tresna bihurtu ahal izateko. Horregatik dira erakargarriak gizonak emakumeentzat. Mugimendu horretan hainbat esapideen erreferentziak aurkitzen ditugu: esaterako "detrás de todo gran hombre hay una gran mujer" (gizon handi baten atzean, beti dago emakume handi bat). Adierazpen horren arabera, ekintzak egiten dituen emakumea da. Horrez gain "mueven más dos tetas que dos carretas" (gehiago mugitzen dute bi bularrek, bi gurdik baino) esapidea ere hor dago. Nahi edo desio hori muturrera eramanez gero, txiste honen benetako zentzua ulertu ahal izango dugu: "- Baina gizona, zergatik jotzen duzu zure emaztea? - Ah, nik ez dakit, baina berak bai". Beste mutur bat bortxaketa da. Ekintza horretan, gizonarengan indartzen den desioa kontrolaren nahia da, eta emakumean, berriz, berak gizona sexualitatearen bidez kontrolatu ordez, gizonak bera mendean jartzen duela.

Gizonentzat, desira antolaketa horrek kostu handia dauka. Desiratutako objektua kanpokoa denean, objektuaren zamak, Freuden arabera, libidoa gutxitzen du. Zer esan nahi du horrek? Gizonak bere bizitza eta interesak babesteko gaitasuna galtzen duela. Besta, kasu honetan, emakumea maite duzunean, eta kanpoko objektu edo pertsona hori desiratzen duzunean, zure bizitza babesteko gaitasuna galtzen duzu. Beraz, maitasunak libidoa gutxitzen du. Maskulinotasuna eta bizitzaren artean harreman negatiboa dagoela frogatzen duen adierazleetako bat da suizidioaren, bere buruari eragindako zaurien, hilketen eta erasoen ondorioz hildako gizon-kopurua da.

Bi kasuetan, gizonek baldintza horietan hiltzeko probabilitate askoz handiagoa dute emakumeek baino. Indarkeria delituen ondorioz zigortutako pertsona gehienak ere gizonetzkoak dira, baita lan-istripuetako biktima gehienak ere (nahiz eta ezbehar horiei lan-istripu esatea oso egokia ez izan). Egia da patriarkatuaren harreman sozialean indarkeria dagoela. Baina esaten denaren aurka, indarkeria fisikoaren biktima gehienak ez dira emakumeak, gizonak baizik.

Jende askok esango dit alderantziz dela, zainketa-lanek emakumeak fisikoki eta emozionalki higitzen baitituzte, gainontzekoen zerbitzura jartzen baitira, eta lehentasuna ematen baitiete haien premiei beren

premien aurretik. Azterketa hori oso ginetik egindakoa da. Emakumea nekatu egiten da, bere familiaren zerbitzura jartzen delako, baina hori arrazoi batengatik egiten du. Emakumeek senti dezaketen benetako amodioa mespretxatu gabe, azterketa sakona egiteko, kontuan eduki behar dugu, gizarte patriarkalean, emakumea ez dela subjektu bat, botere-ondorio bat baizik. Adierazpen horrekin eta orain arte esandakoarekin ados bagaude, emakumeak, bere harremanetan amodioa eta aintzatespena bilatzen ditu, hau da, amodioa da bere eskaera nagusia. Oraingoan, emakumeek ingurukoak zaintzeko arrazoi nagusia ez da pertsona horiekiko sentitzen duten maitasuna, pertsona horiek zaintzen aurrean adieraztea espero duten amodioa baizik. Sexismoak emakumeei eta gizonei egiten die kalte, baina indar gehiago du emakumeengan, beren bizitza ez baitu behar bezala babesten.

Botereari dagokionez, alde batetik, gizonak eta emakumeak alderatzen direnean, gizonak askoz ere garrantzitsuagoak dira. Beste alde batetik, egunero jasotzen ditugun *spam* posta elektronikoak daude, gizonei potentzia sexuala, erektzio hobeak eta zakil handiagoa edukitzeko produktuak eskainiz.

Datu batzuk gaur egungo egoerari buruz⁴

Berdintasunaren lehen adierazlea emakume eta gizonen arteko lan-banaketa da. Esparru horretan, aipatu behar dugu EAEn ia berdintasuna lortu dela. Hala ere, lan-eskubidearen banakoiztapen-mailari dagokionez, ezberdintasun nabarmenak daude oraindik, emakumeek baitituzte aldi bateko lanpostu edo kontratu gabeko lanpostu gehien. Azken lanpostu horiek agerian uzten du zerbitzuen sektorean emakumean duten enplegu-kolokatasuna, bereziki etxeko-lanetan lan egiten duten langileena.

Horrez gain, 2002ko *Soldata-Egituraren Inkestaren* arabera, emakumeek gizonek baino gutxiago irabazten dute (%26,7 gutxiago). Hori azaltzeko hainbat arrazoi daude: ekonomia-sektorea, lan-maila, kontratu-mota, lanordu-kopurua edo sexuagatiko bereizkeria. (Elizondo, Martínez eta Novo, 2005).

Oraingoz, ezerk ez du adierazten lan- eta soldata-eskubideek, autonomiaz gain, menpeko pertsonak, bereziki, seme-alabak mantentzeko erantzukizuna hartzeko

⁴ Datuak txosten amaierako estatistika-eranskinean ikus daitezke.

gaitasunik ematen duenik. Izan ere, gizonak ordaintzen dute mantenu-pentsioa (%94). Alde batetik, gizonak hartzen duten beren gain seme-alabei mantenua emateko erantzukizuna. Bestalde, gizonak, hala nahi izan ala ez, ez dituzte seme-alabak zaintzen. Banantzeen eta dibortzioen kasuan, eredu hedatuena adostasuneko banantzea da. Eredu horrek ez digu esaten zeinek ekin dion banantze-prozesuari, baina prozesu hori nola amaitzen zen esaten digu, egintza juridikoaren aurretik gatazkak eta negoziazioak gertatzen baitira. Baina banantze-eskaerak nork aurkezten dituen soilik aztertzen badugu, bikotekideetako batek aurkezten duenean, emakumeek aurkezten dituzte eskaeren %78.

Datu horiek erakusten digute, ezkontzean, gizonak eskuratzen duela ondarea, eta emakumeak, ondorengoak; eta beraz, gizonak hornitu behar duela ondare hori, familia-unitateko burua baita. Egoera horren ondorioz, gizonak familiako jabea dela pentsatu ohi du, eta beraz, familiarik ez badu, ez duela zertan zama hori eduki behar. Gizona familiaren eredu autoritarioan kokatzen da, horrela kokatua izan delako. Emakumea, berriz, gizakiaren alegiazko kontzeptu batean kokatzen da, eta erdian, gizabanakoa eta banakako eskubideak daude. Emakumeak aurreko familia-ereduari uko egiten dio, gizabanakoaren estatus soziala eskuratu gabe. Ondorioz, emakumea buru duten guraso bakarreko familiak eta bakarrik bizi diren emakumeak dira pobrezia-arrisku handiena duten kolektibo sozialak. Emakumeak banandu nahi badira, ezkutuko gatazkak agertzen dira, eta gatazka horiek ondorio negargarriak dituzte bai emakumeentzat baita gizonentzat ere. Adibide garbiena senar ohiek edo senar ohi bihurtzeko zorian dauden gizonak hiltzen dituzten emakumeak dira, eta ondorioz, gizonak ere ez dute bizitza-proiektu berri bati ekiteko aukerarik izaten.

British Crime Survey eta nazioarteko hedadurako ikerketak aztertu ondoren, Walby eta Myhill (2001)⁵ aipatu dute emakumeak banantze-eskaera egitea senarraren egoera sozio-ekonomikoa baino askoz ere arrisku-faktore garrantzitsuagoa dela. Halaber, beste arrisku-faktore batzuk emakumeek harremanean duten desoreka edo emakumeen lan-egoera dira. Genero-ikuspegia familiako indarkerian. Bestalde, Hearn eta Whitehead (2006:47) adierazi dute, emakumeek gizoni gizon gisa jokatzeko gai ez den irudia emateko gaitasuna desagerrarazteko modu gisa ulertzen dela gizonen familiako indarkeria.

⁵ Hern eta Whiteheaden aipatua (2006).

Gizonak, ezkontzean, ondarea eskuratzen du, eta banantze edo dibortzioaren ondoren, ondarerik gabe geratzen da. Emaztea eta seme-alabak ere galdu egiten ditu, ez baitute berekin bizi nahi, eta haurrak beti amak zaindu izan dituenetz, pentsaezina da haurrak aitaren esku geratzea. Gizonak ondarearen arduradun izaten jarraitzen du, hura galdu arren: izan ere, emaztearen esku geratzen da bikotearen etxebizitza, emazte ohiari konpentsazio pentsioa⁶, ordaindu behar dio, eta seme-alaben mantenu-pentsioa ere bai. Beraz, irudimen handia eduki behar al da tratu txarrak eman eta emazteak hiltzen dituzten gizonak patriarka-estatusa galdu duten horiek direla imajinatzeko? Gizarteak badaki beren jokabidea nolakoa den, eta gehienetan, erasoen ondorioz, askatasuna irabazi ordeztu, galdu egiten dute. Beraz, patriarka gisa porrot egin dutenez, delitua patriarkatuaren aldeko opari gisa egin dutela pentsatzea, fantasia hutsa izango al litzateke?

Gizabanako berdin eta solidarioen gizarterantz

Antolaketa sozial demokratiko bat eraiki ahal izateko aukera edukitzeko, hein handi batean, lehenbizi bakoizpen-prozesua amaitu behar da. Izan ere, erabakiak hartzeko gaitasuna ez da kolektibitate oso baten ezaugarria, edo ikuspegi funtzionalaren arabera, familia- edo gizarte-hierarkiaren buruena soilik, pertsona bakoitzaren ezaugarri bat baita. Ezin da ulertu erakunde batek, Estatuak eta familia-buruak banakakoen interesak gailentzea, elkarbizitza errazten duten proposamenak bakarrik garatuz eta abian jarritz, erabakiak erabat monopolizatuz. Estatu gatazka-indarren emaitza besterik ez da; beraz, ez ditu banakakoen interesak helburu unibertsalagoak proposatuz gailentzen, baizik eta gatazkan dauden indarren arabeko interes-borrokaaren emaitza adierazten du. Bestalde, familia-burua patriarkatuaren emaitza da, eta sistema horren exigentziaren menpean dago.

Bakoizpen-prozesuan, batez ere, pertsonak bere buruaren arduradun izateko gaitasuna garatzen du, baita bere burua garatzeko baliabideak sortzeko eta ardurapen dituen pertsonak zaintzeko (haurrak, zaharrak, gaixoa edo ezintasun fisiko eta psikikoak dituzten pertsona) baliabideak sortzeko gaitasuna ere, pertsona hori ere, norbaiten ardurapean egon edo egongo baita.

⁶ Aldez aurreko ustiaketa baten aintzatespen gisa uler dezakegu.

Gure gizarteari buruz, askotan esaten da indibidualistak eta androzentrikoak direla. Hau da, gizonak lortzen dutela *gizabanako* izatea, eta beraz, emakumeek ez dutela bakoizpen-prozesu hori egiten. Hala ere, adierazitako tesiek, ideia hori zalantzan jartzen dute. Gizonak familia-unitateko *gizabanakoak* dira. Gizonen estatus hori ez da automatikoki *gizona* izateagatik lortzen, *familia-burua* izateagatik baizik, edo nahiago bada, *gizona* izatean, estatus sozial jakin bat eduki behar da, familia buruarena. Beraz, ezin dugu esan gizonak bakoizpen-prozesura iristen direnik, eta emakumeak, berriz iristen ez direnik. Familia-unitatea sortzen duten heinean, estatus edo egoera horretara iristen dira, familiako buru baitira. Beste gauza bat da, soldaduek ausartak izan behar duten bezala, gizonak familia-buru izan behar dutela. Beraz, ez da espero gizonak indibidualizatzea, baizik eta kokapen funtzional bat eskuratzea, osotasun baten interesak eta premiak defendatzeko: familiarenak.

Erabaki politikoak hartzerako orduan, baldintzatzaileekiko kezka, eta ondorioz, eskubide politiko eta bakoizpenaren arteko harremanari buruzkoa, boz-eskubidearen historian islatzen da. Lehenbizi, eskubide horretatik kanpo jabeak ez zirenak utzi ziren, gero beltzak, emakumeak eta haurrak; aurrerago, emakumeak eta haurrak; eta gaur egun, haurrak bakarrik. Gai nagusia da kolektibo batzuek iritziak adierazteko duten gaitasuna baloratzea, kontuan hartuta menpeko kolektiboen iritzia bikoiztuko lukeela.⁷ Gaur egun, emakumeek boz-eskubidea dutenez eta borondate orokorraren ordezkari izan daitekeenez, *gizabanakoak* soilik gizonak direla zalantzan jartzen du, *gizabanakoak* emakumeak ere izan baitaitezke. Adibide gisa 1978ko Konstituzioan ageri diren demokrazia eta sexismoaren arteko tentsioak hartuko ditugu, 14. artikulua araberak, edozein izaera pertsonal edo sozial izanda ere, pertsona guztiak berdinak dira legearen aurrean. 35. artikulua, espainiarren (hau da, herritarren) lan-eskubide eta betebeharrei buruzkoa, herritar/familia-buru irudian oinarritzen da, lanari esker eskuratutako irabaziak bakoitzaren eta familiaren premiak asetzeko adinakoa izan behar dela zehazten baita. Edo 57. artikuluan, tronuaren ondorengotzari buruzkoan, gizonari lehentasuna ematen zaio, baina hura aldatzeko asmoa dago. Edo 56. artikulua horretan, Erregea Estatu-burua dela xedatzen da “batasun- eta iraunkortasun-sinboloa”, eta familia-harremanetan duen paper sinbolikoan, familia-buru gisa aurkezten da, erregearen familiaren antolaketak familia patriarkal ideala islatzen baitu.

Aipatutako guztia kontuan hartuta, ondorioztatzen da, gizonak eskubide politikoak ez dituela gizabanako gisa, familia-buru gisa baizik. Hala ere, gizabanako aske eta berdinek osatutako alegiazko gizartearen artean, eta errealitateko gizarte patriarkalaren artean, tentsio handiak daude.

Horrez gain, gizabanakoa ulertzeko moduan ere gatazka eta kontraesan handiak daude. Lek (2005: 554-557), bi indibidualismo-mota kontrajartzen ditu: *indibidualismo bertikala eta indibidualismo horizontala* edo auto-eraikuntza. Autore horren arabera, indibidualismo bertikalak ezberdintasuna, lehia eta estatusa indartzuz kontzeptualizatzen ditu gizabanakoak; eta horizontalak, berriz, autonomia eta berdintasuna indartzen ditu. Lehen indibidualismo-mota nartzisismoari eta maitatzeko era heldugabeei lotuta dago, eta bikotekidearekiko arreta eta kezka gutxiago duten gizonen artean ohikoa da. Desioari buruz egindako hausnarketekin jarraituz, esan dezakegu indibidualismo bertikalak amodio-objektuaren jabe izan nahi duela. Baina, emakume eta gizonen arteko ezberdintasunek ez dute esan nahi emakumeek indibidualismo horizontalera jotzeko joera handiagoa dutenik. Izan ere, ezberdintasun horiek bi nartzisismo-mota islatzen dituzte: gizonek desiratutako objektuaren jabe izan nahi dute, eta berdina zaie objektu hori pertsona bat izatea; eta emakumeek, berriz, desiratutako objektua gizonaren amodio eta aintzatespena bilatuz lortzen dute, gizona pertsona edo subjektu gisa aintzat hartu gabe, eta aldi berean, subjektibotasuna baliogabetuz.

Orain arte, maskulinitasunak, generoa, patriarkatua eta emakumeen egoera soziala aztertu dutenen artean, joera nagusiak manikeismo-kutsuak ditu. Izan ere, emakumeen autonomia zehazten da xedetzat, eta ongizate kolektiboan emakumeek egiten duten ekarpena, batez ere familien zainketaren bidez egindako lanari esker, aintzat hartzea. Baina sexismoa bi generoen arteko harreman-kontua dela esan arren, eta ikerketa askotan emakumeak eta gizonak, subjektuak ordez, boterearen ondorioz direla, gehienetan emakumea objektu gisa sailkatu da, eta gizona, subjektu gisa. Orrialde hauetan proposatu nahi izan duguna da gizonak gizon eta emakumeak emakume bihurtzen gaituzten baldintza estrukturalak aztertzea, sexismoaren arazoaren erantzukizuna kanpoko etsai irudikari bati esleitu beharrean.

⁷ Boz-eskubideari buruzko eztabaidetan emandako argumentuetan, bozaren zentzuari buruzko kezka dago ezkutatuta. Adibidez, emakumeek alderdi kontserbadoreak bozkatuko zituztela uste zen, eta gazteek berriz, alderdi ezkertiarrei emango zieten.

Azalpen hau amaitzeko, azken ideia hauek aipatu nahi ditut:

- Zapalkuntza-sistemak kalteak sortzen ditu emakume eta gizon zapaltzailean.
- Zapalkuntza gizartea, bereziki aspektu ekonomikoetan, antolatzeko moduaren ondorioz sortzen da, baita subjektibotasuna egituratzeko moduaren ondorioz ere.
- Zapalkuntza egonkorra da, eta maskulinitasunari estatus hegemonikoa ematen dion onarpena antolatzen duten tresnen bidez, betikotu egiten da.
- *Gizona eta emakumea* ez dira subjektu hutsak. Baina pertsonak, bakoitzak dugun kokalekuak gainditu egiten ditugu.

Ez da interesgarria errudunak bilatzea, baldin eta gure helburua ez bada ignominiaren aingeru hiltzaile bihurtzea. Sexismoaren kausen azterketan ere, errudunek ere interes erlatiboa dute, baldin eta xedea ez bada gure bizitzetako erantzukizunak ahalik eta modu onenean gauzatzea, bai esparru politikoan baita pertsonalean ere.

Zigortu nahi badugu, bidea eginda dago. Guk egindakoa eta gainontzekoei egiten diegunaren errudun izan ala ez... gertatzen zaizkigun gauzekiko, zein da gure benetako interesa eta parte-hartzea? Bada garaia, elkarbizitza errazteko, eta gorrotoa edo errebantxa oinarritzat hartu ordez, erantzukizuna eta ardura hartzeko.

Bibliografia

- Amâncio, Lúcia eta Oliveira, João Manuel, IV. "Men as Individuals, Women as a Sexed Category: Implications of Symbolic Asymmetry for Feminist Practice and Feminist Psychology". *Feminism & Psychology* SAGE, 16. liburukia (1), 2006.
- Barret, Michèle, "Ideología, política, hegemonía: de Gramsci a Laclau y Mouffe", Žižek, Slavoj (bild.), *Ideología .Un mapa de la cuestión*. Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica, 2003.
- Bourdieu, Pierre, *La dominación masculina*. Barcelona, Anagrama, 2000.

- Butler, Judith, *Mecanismos psíquicos del poder. Teorías sobre la sujeción*. Madril, Cátedra, 2001.
- Chambers, Clare, "Masculine domination, radical, feminism and change", *Feminist Theory* 6.liburukia (3), 2005.
- Connell, R. W. and Messerschmidt, James W., "Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept", *Gender Society*, 19, 2005.
- Connell, R. W., *Gender and power: society, the person and sexual politics*. Cambridge: Polity Press, 1987.
- Hearn, Jeff eta Whitehead, Antony, "Collateral damage: Men's 'domestic' violence to women seen through men's relations with men", *Probation Journal. The Journal of Community and Criminal Justice*, 53. liburukia (1), 2006.
- Hofstede, G. *Geert Hofstede cultural dimensions*, (2003). Retrieved May 8, 2006, ikus <http://www.geert-hofstede.com/>
- Izquierdo, María Jesús, "Los órdenes de la violencia: especie, sexo y género". AA.VV. *El sexo de la violencia: género y cultura de la violencia*. Bartzelona, Icaria, 1998.
- , "Razón y sentimiento en las relaciones de pareja: ¿Del contrato al diálogo?". AA.VV. *Nazioarteko kongresua: Gizonak eta antolaketa sozial berria*. Gasteiz, EMAKUNDE, 2002.
- , "En qué consiste la masculinidad: De lo privado a lo público, de lo personal a lo relacional, de lo psíquico a lo social", 237-262 orr. Careaga, Gloria eta Cruz Sierra, Salvador, *Debates sobre masculinidades*. Mexiko, Pueg, 2006.
- , "Los costos ocultos de la masculinidad", *LA MANZANA*, 1.liburukia, 1.zk , 2006.
- Kristeva, Julia, "Tiempo de mujeres", *Las nuevas enfermedades del alma*. Madril: Cátedra, 1995.
- Laclau, Ernesto eta Mouffe, Chantal, *Hegemonía y estrategia socialista. Hacia una radicalización de la democracia*. Madril, Siglo XXI, 1987.
- Le, Thao N., "Narcissism and immature love as mediators of vertical individualism and ludic love style", *Journal of Social and Personal Relationships*, 22. liburukia (4), 2005.
- Elizondo, Arantxa, Martínez, Eva, eta Novo, Ainoa, *Cifras sobre la situación de mujeres y hombres en Euskadi (2004)*. Gasteiz, Emakunde, 2005.
- MacKinnon, Catherine A., *Hacia una teoría feminista del Estado*. Madril, Cátedra, 1995.
- Millet, Kate, *Política sexual*. Mexiko, Aguilar, 1975.
- Rubin, Gayle, "El tráfico de mujeres: notas sobre la "economía política" del sexo", *Nueva Antropología, Revista de Ciencias Sociales*, 30 zk., 1986.
- Sanchez, Diana T., "Doing Gender in the Bedroom: Investing in Gender Norms and the Sexual Experience", *Pers Soc Psychol Bull*,; 31, 2005.
- Seidler, Victor J., "Masculinities, Bodies, and Emotional Life" *Men and Masculinities* 10, 2007.
- , "Questioning Adam: Men, Power and Love", *La Manzana*, 1.liburukia, 1.zk, 2006.
- United Nations Development Program. (2005). *The Human Development Report 2005*.

Young, Iris M., "Las cinco caras de la opresión", *La justicia y la política de la diferencia*. Madril, Cátedra, 2000.

Estatistika-eranskina

Lana duen populazioa, kontratu eta sexuaren arabera. 2004. Portzentaje horizontal eta bertikalak

	eta bertikarak						
	Guztira	Emakumeak			Gizonak		
	Abs.	Abs.	%H	%B	Abs.	%H	%B
Mugagabea-finkoa	502,6	194,5	38,7	61,1	308,1	61,3	74,1
Aldi baterakoa	197,7	94,3	47,7	29,6	103,4	52,3	33,5
Kontraturik gabe eta besteak	33,7	29,4	87,4	9,2	4,3	12,6	4,1
Guztira	733.9	318.2	43.4		415.7	56.6	

Iturria: EUSTAT. PRA 2004. *Cifras sobre la situación de mujeres y hombres en Euskadi (2004)* (Arantxa Elizondo Lopetegi Eva Martínez Hernández Ainhoa Novo Arbona eta EHUKo Politika eta Adminitrazio-Zientzietako saileko genero-azterketen taldeak egindakoa (UPV-EHU) 2005eko maiatza).

Banantze- eta dibortzio-eskaerak, hura eskatutako ezkontidearen eta seme-alaben mantenu-pentsioa ordaintzen duen ezkontidearen arabera

	Senarrak	Emazteak	Biek	NC	Guztira
Banantzeak edo dibortzioak	22.786	38.035	64.233	7.538	132.592
%lerroa kasu guztiekiko	17,2	28,7	48,4	5,7	100
% lerroa informaziodun kasuekiko	18,2	30,4	51,4		
Pentsioa ordaintzen duten ezkontidea	59.371	1.706	2.322	69.193	132.592
%lerroa kasu guztiekiko	44,8	1,3	1,8	52,2	100
% lerroa informaziodun kasuekiko	93,6	2,7	3,7		

EIN: Estadísticas judiciales 2004. Estadística Judicial Civil. Familia- eta Lehen Auzialdiko Auzitegiak

Pertsona bakarreko familiak, pertsonaren egoera zibila eta sexuaren arabera

	Guztira		Emakumeak		Gizonak	
	Abs.	%B	Abs.	%H	Abs.	%H
GUZTIRA	145.860	100	86.524	59,3	59.336	40,7
Ezkongabea	68.796	47,2	30.784	44,7	38.012	55,3
Ezkondua	12.011	8,2	5.193	43,2	6.818	56,8
Alarguna	53.675	36,8	45.874	85,5	7.801	14,5
Banadua	6.970	4,8	2.690	38,6	4.280	61,4
Dibortziatua	4.408	3	1.983	45	2.425	55

Iturria: EIN: Censo Población y Vivienda, 2001. PRA 2004. *Cifras sobre la situación de mujeres y hombres en Euskadi (2004)* (Arantxa Elizondo Lopetegi Eva Martínez Hernández Ainhoa Novo Arbona eta EHUKo Politika eta Adminitrazio-Zientzietako saileko genero-azterketen taldeak egindakoa (UPV-EHU) 2005eko maiatza).

Seme-alaben zainketa: Benetakoa eta desiratua

		Benetakoa			Desiratua		
		E makumeak	L ana dutenak	G gizonak	E makumeak	L ana dutenak	G gizonak
	Amak	7 0,1	4 2,0	7 3,0	1 0,8	1 4,1	0, 3
	Berdin	8 ,8	9 ,4	1 3,1	1 9,9	2 3,4	0, 4
an	Hurtzaindegi	4 ,2	7 ,5	4 ,9	2 3,9	2 2,1	1, 9
etxean	Zaintzailea	9 ,6	2 5,4	4 ,9	1 5,6	2 3,2	4, 1
etxean	Senide baten	5 ,4	1 3,1	4 ,5	1 2,9	8 ,6	0, 7

Iturria: Emakunde inkesta 1991

Pobrezia-mota bateko edo besteko arrisku-egoeren eragina, pertsonaren ezaugarrien arabera. 2004

MOTAK	Pobrezia
Emakumeak. Guraso bakarreko familiak. Langabe iraunkorrak <45	66,1
Erkidegoz kanpoko nazionalitateko pertsonak	41,1
Bakarrik bizi diren emakumeak. Langabe iraunkorrak <45 urte	35,7
Bakarrik bizi diren emakumeak. Langabe iraunkorrak 45-64 urte	23,9
Bakarrik bizi diren gizonak <65 urte langabe iraunkorrak	17,9
Familia-taldeak <45 urte. Langabe iraunkorrak	13,4
Emakumeak. Guraso bakarreko familiak. Langabe iraunkorrak 45 –64 urte	10,9

Iturria: Justizia, Lan eta Gizarte-Segurantz Saila. Encuesta de Pobreza y Desigualdades Sociales (EPDS). *Cifras sobre la situación de mujeres y hombres en euskadi (2004)* (Arantxa Elizondo Lopetegi Eva Martínez Hernández Ainhoa Novo Arbona eta EHUKo Politika eta Administrazio-Zientzietako saileko genero-azterketen taldeak egindakoa (UPV-EHU) 2005eko maiatza). Egileen oharra: Inkestak zehaztutako motak eta pobrezia %5a gainditzen dutenak bakarrik hartu dira kontuan.

Generoetako bilakaera-adierazleen arteko koerlazioa

Adierazleak	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Hofstede (2003)											
1 = boterearekiko distantzia-indizea	1,00										
2 = Indibidualismoa	-0,67	1,00									
3 = Ziurgabetasunaren saiheste-indizea	0,19	-0,24	1,00								
4 = Maskulinitasuna	0,10	0,08	0,01	1,00							
HDU (NBE, 2005)											

5 = Emakumeek lehen-hezkuntzan duten partaidetza	-0,16	0,33	-0,07	-0,02	1,00						
6 = Emakumeek bigarren hezkuntzan duten partaidetza	-0,62	0,77	-0,19	-0,02	0,44	1,00					
7 = Emakumeek hirugarren hezkuntzan duten partaidetza	-0,53	0,67	-0,05	-0,21	0,57	0,78	1,00				
8 = Emakumeak parlamentuan	-0,54	0,44	-0,21	-0,34	0,31	0,39	0,47	1,00			
9 = Emakumeak kargu nagusietan	-0,06	0,28	-0,18	0,07	0,39	-0,11	0,32	0,27	1,00		
10 = Emakume teknikariak	-0,16	0,31	0,04	0,09	0,41	0,22	0,41	0,19	0,75	1,00	
11 = Emakumeen errenta-proportzioa	-0,39	0,55	-0,40	-0,10	0,35	0,53	0,52	0,35	0,41	0,38	1,00

Egileak berak egindako taula, Cheungen (2007) txosten honetako datuak erabilia: *Informe de las Naciones Unidas para el Desarrollo Humano, 2005* eta Hofstede (2003).